

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»**

вул. Митрополита Василя Липківського, 36, м. Київ, 03035, тел./факс: (044) 248-25-14

08. 02. 2016 № 21/10-227

На № _____ від _____

Департаменти (управління) освіти і науки, обласних, Київської міської державних адміністрацій, інститути післядипломної педагогічної освіти

Про інструктивно-методичні матеріали щодо проведення Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти у 2016 році

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 02.02.2016 № 70 «Про проведення Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти у 2106 році» надсилаємо інструктивно-методичні матеріали щодо проведення вищезазначеного конкурсу.

Додаток: на 10 арк.

Директор

Н. Б. Вяткіна

Інструктивно-методичні матеріали щодо проведення
Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних
навчальних закладів системи освіти у 2016 році

Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти (далі – Всеукраїнський конкурс) проводиться відповідно до Положення про Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 09 вересня 2014 р. № 1008, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25 вересня 2014 р. за № 1166/25943 та наказу Міністерства освіти і науки України від 02.02.2016 № 70 «Про проведення Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти у 2016 році».

У 2016 році на Всеукраїнський конкурс будуть прийняті рукописи у таких категоріях:

навчальні програми та навчальна література за дослідницько-експериментальним напрямом позашкільної освіти (наукові відділення математики, фізики і астрономії, технічних, комп'ютерних наук (фізико-математичного, фізики і астрономії, технічного профілю);

навчальні програми та навчальна література за еколого-натуралістичним напрямом позашкільної освіти (хіміко-біологічний профіль);

навчальна література за науково-технічним напрямом позашкільної освіти (спортивно-технічний та інформаційно-технічний профілі);

навчальна література за художньо-естетичним напрямом позашкільної освіти (фото-, кіно-, образотворче мистецтво);

навчальні програми за художньо-естетичним напрямом позашкільної освіти (фото-, кіно, циркове мистецтво, літературна творчість).

Навчальна програма з позашкільної освіти – це нормативний документ, що визначає мету, завдання, зміст, обсяг, порядок, способи організації навчально-виховної діяльності та вимоги до її результатів.

Навчальні програми мають відповідати вимогам, визначеним у методичних рекомендаціях щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 05.06.2013 №14.1/10-1685 розміщений на офіційному веб-сайті Інституту модернізації змісту освіти (www.imzo.gov.ua, <http://zpo.ucoz.ua>)).

Навчальна література – це навчальні, навчально-методичні, методичні, навчально-наочні посібники, хрестоматії, зібрання творів, словники (в т. ч. тлумачні, термінологічні), енциклопедії, довідники, практикуми, альбоми, атласи, відео- та аудіозаписи та електронні засоби навчання, які призначені для практичного використання в навчально-виховному процесі позашкільних навчальних закладів.

При проведенні експертизи рукописів категорії «Навчальна література з позашкільної освіти» слід враховувати їх відповідність офіційно затвердженій навчальній програмі з позашкільної освіти (повна і вичерпна реалізація змістового наповнення програми або її окремого розділу (теми), орієнтація на основні вимоги змісту позашкільної освіти з урахуванням вимог чинних нормативно-правових документів у галузі позашкільної освіти).

Зміст рукопису повинен бути чітко структурований, забезпечено педагогічно доцільну наступність та логічну послідовність викладу навчального матеріалу: раціональне виокремлення основного і додаткових навчальних текстів (доцільність розміщення, їх співвідношення), позатекстових компонентів, довідкових матеріалів; дидактично виправдане структурування змістового наповнення, розподіл його змісту за пунктами, параграфами, розділами тощо.

Композиція рукопису, подання термінів, прийоми введення до тексту нових понять, використання засобів наочності мають бути спрямовані на передачу відповідної інформації, навчання самостійного користування (таблиця змісту, покажчик, словник, виноски внизу сторінки тощо), зацікавлення предметом (дисципліною, видом діяльності), що вивчається.

Експерт повинен звернути увагу на наукову коректність змісту, повноту розкриття основних положень, використання сучасної загальноприйнятої наукової термінології: відповідність пропонованої інформації положенням сучасної науки, повноту розкриття сутності об'єктів вивчення, розгляд явищ у їх взаємозв'язках і розвитку відповідно до вікових особливостей вихованців.

Змістове наповнення рукопису має мати практичну спрямованість навчального матеріалу, пов'язане з повсякденним життям, навчальними предметами, які вивчаються в загальноосвітніх навчальних закладах (формування у вихованців здатності використовувати здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях для вирішення різноманітних практичних проблем), а також відповідати віковим особливостям вихованців (вичерпні пояснення, наявність достатньої кількості прикладів, ілюстрацій, ескізів, фото, репродукцій, схем, графіків тощо).

Експерт повинен звернути увагу на чіткість формулювання висновків, правил і визначень, побудову текстів, логічний зв'язок між частинами текстів, належну довжину речень, доступність їх лексичного наповнення; поєднання в тексті наукового і науково-популярного стилів, наявність інформаційного та емоційно-ціннісного компонентів змісту. Мова рукопису повинна відповідати нормам літературної мови.

Важливим є українознавче наповнення змісту рукопису: наявність інформації про Україну, рідний край, здобутки українців тощо.

Навчальний матеріал має бути спрямований на розвиток творчих здібностей вихованців, учнів, слухачів позашкільних навчальних закладів, розвиток навичок самоосвіти, інтересу до відповідного напрямку позашкільної освіти та виду діяльності; практичне застосування отриманих знань; наявність цікавої інформації, пов'язаної з навчальним матеріалом; наявність завдань проблемно-пошукового характеру тощо.

Експерту необхідно враховувати дидактичну доцільність системи завдань, пропорованих в рукописі: забезпечення прогнозованих освітніх результатів; можливості для здійснення диференційованого навчання; раціональне поєднання завдань репродуктивного і творчого характеру; утворення дидактично доцільної системи навчання; актуалізація навчального досвіду, супроводження засвоєння нового матеріалу, первинне застосування і закріплення нової інформації, систематизація вивченого, виявлення результатів навчання.

В змісті рукопису повинно бути достатньо прикладів для здійснення вихованцями самостійної навчальної діяльності: доступність змістового наповнення, поради, як працювати з рукописом та користуватися рубриками, які допомагають орієнтуватися у змісті; як читати алгоритмічні приписи щодо виконання певних операцій, дій, пам'яток, інструкцій; наявність термінологічного словника, узагальнюючих таблиць тощо.

Експерту необхідно звернути увагу на логіку розміщення та використання ілюстративного матеріалу як самостійного або додаткового джерела інформації (повнота реалізації використаними ілюстраціями своїх дидактичних функцій, їх коректність та відповідність змісту) та візуальне оформлення рукописів (малюнки, фотографії, таблиці, схеми тощо).

За результатами проведеної експертизи кожен експерт оформляє експертний висновок окремо на кожен рукопис категорій Навчальні програми з позашкільної освіти та Навчальна література за напрямками позашкільної освіти; ставить на ньому свій підпис та дату заповнення. Засвідчуються результати проведеної експертизи підписом керівника установи, в якій працює експерт, та печаткою цієї установи. (Зразок експертного висновку додається).

Експертний висновок має містити розгорнуту оцінку науковості змісту рукописів, визначено повноту розкриття основних положень, рівень використання загальноприйнятої наукової методології, зазначено відповідність чи не відповідність сучасному рівню наукових знань.

За умови відповідності вищезазначеним вимогам у кінці експертного висновку експерт обов'язково повинен зазначити: «Навчальний посібник/Навчальна програма відповідає сучасним науковим уявленням», а у разі часткової або повної невідповідності - «Навчальний посібник/Навчальна програма не відповідає сучасним науковим уявленням».

Експерт несе персональну відповідальність за повноту аналізу рукопису, об'єктивність і обґрунтованість зроблених висновків.

Всі експертні висновки та електронні версії рукописів мають бути розміщені на офіційних веб-сайтах організаторів Конкурсу.

Для участі у II етапі Всеукраїнського конкурсу документи переможців I етапу (заявка на участь у II етапі Конкурсу за формою згідно з додатком до Положення про проведення Всеукраїнського конкурсу; висновок експертної комісії I етапу Конкурсу; один примірник рукопису на паперовому та електронному носіях) та короткий звіт про проведення I етапу Всеукраїнського конкурсу **до 01 липня 2016 року** оргкомітетами I етапу надсилаються за такими адресами:

04119, м. Київ, вулиця Дегтярівська, 38/44, Національний центр «Мала академія наук України» (категорія Навчальна література дослідницько-експериментального напрямку: наукові відділення математики, фізики і астрономії, технічних, комп'ютерних наук (фізико-математичний, фізики і астрономії, технічного профілю);

04074, м. Київ, вулиця Вишгородська, 19, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (категорія Навчальна література еколого-натуралістичного напрямку (хіміко-біологічний профіль);

01021, м. Київ, Кловський узвіз, 8, Український державний центр позашкільної освіти (категорія Навчальна література художньо-естетичного (фото-, кіно-, образотворче мистецтво) та науково-технічного напрямів (спортивно-технічний та інформаційно-технічний профілі));

03035, Київ, вул. Митрополита Василя Липківського, 36, відділ неформальної та інформальної освіти дітей, каб. 219, Інститут модернізації змісту освіти (категорія Навчальні програми за художньо-естетичним (фото-, кіно, циркове мистецтво, літературна творчість), еколого-натуралістичним (хіміко-біологічний профіль) та дослідницько-експериментальним напрямками позашкільної освіти (наукові відділення математики, фізики і астрономії, технічних, комп'ютерних наук (фізико-математичного, фізики і астрономії, технічного профілю).

Документи, що надійдуть після зазначеної дати, розглядатися не будуть!

Нагадуємо, що переможцями вважаються учасники Всеукраїнського конкурсу, які набрали найбільшу кількість балів за результатами I етапу відповідно до критеріїв оцінювання (розділ IV Положення про проведення Всеукраїнського конкурсу) і визначаються за кожним напрямом позашкільної освіти та кожною категорією окремо.

Експертний висновок
щодо якості рукопису «_____» (автор____)
(зміст висновку орієнтовний)

1. Відповідність чинним навчальним програмам з позашкільної освіти.

Навчальний матеріал за змістовим наповненням відповідає програмі для позашкільних навчальних закладів згідно з усіма освітніми лініями – мовленнєвою, мовною, соціокультурною, діяльнісною та за тематикою навчальних текстів і ситуацій.

Рукопис складається із 60 навчальних та 5 підсумкових занять.

Підбір завдань і вправ зорієнтовано на забезпечення базових компонентів змісту освіти навчального предмета загальноосвітніх навчальних закладів. Вони повинні містити реальний потенціал щодо забезпечення зафіксованих у програмі прогнозованих результатів: вихованці мають знати і розуміти, вихованці мають вміти і застосовувати, вихованці мають набути досвід.

2. Чіткість структуривання, забезпечення педагогічно доцільної наступності та логічна послідовність викладу навчального матеріалу.

Раціональне виокремлення матеріалу. Посилання на відповідні додатки чіткі та послідовні. Виправданий розподіл матеріалу за структурою, розділами, додатками. Не вистачає більш детального змісту, зокрема, нумерації та назв додатків. В основному тексті дається посилання на 13 додатків. Самих додатків лише 10.

3. Технічні засоби полегшення користування рукописом.

Рукопис виконано на якісному папері; друк, шрифти відповідають санітарним нормам. Оформлення посібника за своїми естетичними показниками в основному задовольнить вимоги читача.

4. Наукова коректність змісту, повнота розкриття основних положень, використання сучасної загальноприйнятої наукової термінології.

Пропонований у рукописі навчальний матеріал відповідає встановленим у лінгвістичній науці положенням.

Процес формування мовних понять і уявлень вихованців забезпечено науково точними означеннями, термінологією, прийнятою в науці, повнотою розкриття сутності об'єкту вивчення.

Факти, наведені в рукописі, науково коректні. Їх достовірність підтверджується посиланнями на авторів та конкретні джерела.

Тексти, запропоновані для аналізу, знайомлять їх з еволюцією ідей і понять, боротьбою науковців за утвердження наукової істини.

Запропонований матеріал відповідає принципу науковості.

5. Практична спрямованість навчального матеріалу, зв'язок його з життям.

Запропоновані автором матеріали мають практичну спрямованість.

Система завдань, тексти, підібрані авторами для ознайомлення та аналізу, мають потенційні можливості щодо формування здатності вихованців використовувати здобуті знання на практиці.

Тексти, наповнені цікавою і корисною для дітей інформацією (життєві ситуації та шляхи їх вирішення, відносини у сім'ї, міжособистісні стосунки, здоровий спосіб життя, культура поведінки, обговорення проблем залежності від сучасних технічних засобів комунікації тощо), формують їхню готовність до вирішення різноманітних практичних проблем, а система післятекстових завдань - до використання здобутих знань і вмінь у навчальних і життєвих ситуаціях.

Автори пропонують вихованцям відповідні прийоми: самостійну роботу, роботу в парах, рольові ігри, звернення педагога до життєвого досвіду дітей (напр.: «Чи розділяєте ви думку автора..?»). Це забезпечить можливість не тільки оволодіти навичками мовної, мовленнєвої діяльності, але й певною мірою адаптує дітей до сучасного та майбутнього дорослого життя, послужить формуванню комунікативних і соціокультурних умінь і навичок вихованців.

6. Відповідність змістового наповнення рукопису віковим особливостям вихованців.

Відібраний навчальний матеріал відповідає віковим особливостям дітей старшого шкільного віку. Матеріал доступний – як у теоретичному, так і в практичному змістовому наповненні.

Поділ теоретичного матеріалу на окремі логічно завершені одиниці – блоки та підбір до кожної з них матеріалу для вироблення практичних умінь та навичок допоможе значно спростити процес самостійного засвоєння нових понять і положень

Тексти та матеріал теоретичної частини містять нормативну кількість нових термінів і суджень.

Пояснення до нових понять вичерпні, з достатньою кількістю прикладів. Наявні поради, інструкції щодо виконання окремих завдань, завдання для самоперевірки та повторення.

7. Мова викладу навчального матеріалу в рукописі.

Мова викладу навчального матеріалу в рукописі точна, лаконічна, зрозуміла для дітей. Навчальні тексти характеризуються чіткістю побудови, очевидністю логічних зв'язків між їхніми частинами, доступністю лексичного наповнення.

Автори уникають дуже складних синтаксичних конструкцій: теоретичний матеріал викладено в основному за допомогою простих та складнопідрядних речень.

Тексти посібника несуть ознаки наукового (теоретична частина) та науково-популярного (практична частина) стилів.

Тематика текстів повністю відповідає вимогам навчальної програми з позашкільної освіти «_____».

Частина завдань та текстів, запропонованих авторами, носять діалогічний характер, наявні звертання до читача, спонукання його до співпраці, до активної навчальної діяльності на занятті: рубрики «Тренуємося», «Читаємо», «Граємося», рольові ігри, робота в парах та інші прийоми.

8. Українознавче наповнення змісту рукопису.

Українознавче наповнення рукопису, необхідне для інформаційного забезпечення та виховного впливу на вихованців, достатнє.

Тематичні блоки «Наука», «Життя суспільства» та інші представлені в рукописі рядом текстів, у яких наявна інформація про великих українців (О. Розумовського, В. Даля, Є. Гребінки, Д. Неверівського, В. Вернадського, І. Пулюя, С. Подолинського, Т. Добжанського, Д. Заболотного, М. Холодного, П. Костюка, В. Комісаренка), а також про вклад українців у світову історію і культуру.

9. Мотивація навчальної діяльності вихованців, розвиток інтересу до навчальної діяльності.

Навчальний матеріал рукопису спрямовано на розвиток творчих здібностей вихованців, навичок самоосвіти. Це забезпечується як змістовим наповненням текстів, вправ, так і прийомами, які пропонуються: рольові ігри, робота в парах, інсценування, лінгвістичні ігри, творчі роботи, тести, робота науково-дослідницького характеру (реферат).

На мотивацію навчальної діяльності вихованців, розвиток інтересу до предмета спрямовано систему текстів, що пропонують обговорення та різні моделі вирішення окремих молодіжних проблем, ситуацій, які потім діти зможуть перенести до реального життя.

Діалогічність навчального матеріалу формує комунікативні навички вихованців.

Та все ж у рукописі недостатньо завдань проблемно-пошукового характеру.

10. Дидактична доцільність системи завдань.

Вміщені в рукописі завдання складають дидактично доцільну систему, яка в основному може забезпечити передбачені програмою освітні результати.

Можливості для здійснення диференційованого навчання забезпечуються підбором відповідних завдань, рубрик, додаткових засобів засвоєння матеріалу.

Система завдань логічно вибудована і включає вправи на повторення, засвоєння, практичне використання отриманих знань.

Система післятекстових завдань сприятиме формуванню комунікативних навичок.

Робота з таблицями (в тому числі і з порівняльними), схемами, сформуєть уміння класифікувати, узагальнювати, порівнювати.

Основної вимоги програми – інтегрування мовного і мовленнєвого матеріалу при складанні посібника – в основному дотримано.

Раціональне поєднання завдань репродуктивного і творчого характеру забезпечить реалізацію головного принципу програми – комунікативності.

На виявлення результатів навчання дібрано систему завдань контролюючого характеру (в тому числі і самостійна робота).

11. Здійснення вихованцями самостійної навчальної діяльності.

Навчальний матеріал рукопису доступний, відповідає віковим особливостям дітей старшого шкільного віку.

У передмові наявні поради щодо того, як працювати з посібником, як користуватися рубриками, які допомагають орієнтуватися в змісті навчального матеріалу.

У процесі засвоєння нового матеріалу, при повторенні вивченого проводяться паралелі з українською мовою.

Автори пропонують пам'ятки, інструкції, завдання для самоконтролю («Підводимо підсумки», тести), рубрики «Радимо запам'ятати», «Пам'ятайте!», підказки, тематичні словники, зразки виконання завдань різних типів, поділ теоретичного матеріалу на логічно завершені частини та підбір відповідного матеріалу для їх практичного засвоєння, матеріали для довідок нададуть вихованцям широкі можливості для здійснення ними самостійного навчання.

12. Логіка розміщення та використання ілюстративного матеріалу як самостійного або додаткового джерела інформації.

Ілюстрації – це найслабше місце рукопису. Автори пропонують близько 50 ілюстрацій на 278 сторінках навчального матеріалу.

Підбір ілюстрацій орієнтовний, не завжди чітко визначений (або... - або...).

Більшість запропонованих ілюстрацій - фотографічні зображення, піктограми. Недостатньо використано репродукцій відомих художників (в тому числі і українських), які б мали самостійну культурно-естетичну цінність та несли, крім інформаційного, емоційне та виховне навантаження.

Майже відсутні ілюстрації на українську тематику.

13. Реалізація у змісті рукопису виховних можливостей навчання

Тексти, ілюстрації, використані в рукописі, мають високий потенціал щодо позитивного впливу на формування у вихованців/учнів, слухачів справжніх життєвих цінностей, почуття патріотизму, національної самосвідомості, високих моральних якостей, переваг здорового способу життя, естетичних смаків, екологічної культури.

Вправи, які пропонуються, побудовано на кращих зразках світової (в тому числі і української) літератури.

Навчальний матеріал доступний та коректний відносно впливу на почуття школярів.

Висновок:

Загалом, рукопис Навчального посібника «_____» (автор _____) відповідає сучасним науковим уявленням»; може претендувати на отримання статусу «Лауреат Всеукраїнського конкурсу», але лише при умові серйозних доопрацювань.

Рукопис має як переваги, так і недоліки.

Рукопис виконано на якісному папері; друк, шрифти відповідають санітарним нормам. Оформлення посібника за своїми естетичними показниками в основному задовольнить вимоги читача.

Найбільшою перевагою даного рукопису, що відрізняє його від інших, є спрощення процесу сприйняття та засвоєння нових знань шляхом розподілу теоретичного матеріалу на невеликі, логічно завершені частини та підбору до кожної з них відповідних тренувальних вправ.

Розподіл навчального матеріалу за видами освітньої діяльності, наявність достатньої кількості довідкових матеріалів полегшить роботу вихованця та педагога щодо організації диференційованого та самостійного навчання.

Чітка відповідність тематиці навчальних текстів і ситуацій, діалогічний характер та практична спрямованість навчальної діяльності забезпечить реалізацію основного принципу чинної програми – комунікативності.

До серйозних недоопрацювань авторів слід віднести збіднене українознавче наповнення змісту рукопису, не дуже вдалий підбір ілюстративного матеріалу, відсутність додатків (узагальнюючих таблиць, словників - тлумачного та термінологічного).

Експерт _____ Іванченко Ольга Віталіївна/
_____ 2016р.

Підпис експерта Іванченко Ольги Віталіївни підтверджую.

Начальник відділу освіти
Катеринопільської РДА
Черкаської області _____ /Ткаченко Петро Іванович/
_____ 2016 р.

ВИСНОВОК
експертної комісії

I етапу Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти на рукопис навчальної програми з позашкільної освіти «Технологія і сучасна інженерія»
(автор Петренко Марія Іванівна, керівник гуртка Чернігівського обласного Центру науково-технічної творчості учнівської молоді)

Експертна комісія у складі доктора технічних наук, професора Ланового А. І., кандидата технічних наук, доцента Швеця В. Г., кандидата технічних наук, доцента Руденко Т. Г. провела попередній розгляд рукопису навчальної програми з позашкільної освіти «Технологія і сучасна інженерія», поданої у формі рукопису на участь у Всеукраїнському конкурсі рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти та прийняла наступні рішення:

1. Мета роботи є актуальною, і зумовлена потребами.....
2. Науковий рівень роботи визнано таким, що відповідає вимогам..... Результати навчання за даною програмою сприяють вирішенню важливої наукової проблеми, яка полягає в
3. Найвагомішими та достовірними результатами, які характеризують наукову новизну роботи і особистий внесок автора вважати такі:

Вперше...

Удосконалено...

Набули подальший розвиток...

Визнати, що рукопис навчальної програми «Технологія і сучасна інженерія» відповідає науково-технічному напрямку позашкільної освіти та сучасним науковим уявленням про

Експертна комісія рекомендує:

Направити рукопис навчальної програми з позашкільної освіти «Технологія і сучасна інженерія» (автор Петренко Марія Іванівна, керівник гуртка Чернігівського обласного Центру науково-технічної творчості учнівської молоді) до оргкомітету II етапу Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти для участі в II етапі вищезазначеного конкурсу.

Члени експертної комісії:

доктор технічних наук
кандидат технічних наук
кандидат технічних наук

Лановий А. І.,
Швець В. Г.,
Руденко Т. Г.